

ДУТЧАК Юрій Васильович,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту
Хмельницький національний університет
e-mail: yrdutchak@ukr.net

ORCID 0000-0003-2478-915X

КВАСНИЦЯ Олег Михайлович,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту
Хмельницький національний університет
e-mail: oleg.kvasnitsa@ukr.net

УДК: 378.22.012:[373.5:796/799]

**ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців має особливу актуальність в сучасних умовах нашої держави. Гносеологічний компонент, який поза сумнівом, є системоутворюючим для інших компонентів забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури, досліджує питання природи пізнання і його можливостей, принципів, форм і типів отримання знання, відношення знання до реальності, загальні передумови пізнання, виявляються умови його достовірності та істинності.

Гносеологічний компонент характеризується наявністю системи знань, необхідних для здійснення професійної діяльності, обсягом професійних знань і уявлень, професійного мислення, розумінням системного характеру професійних проблем, знанням вимог, що висуваються до професії.

Основними напрямками, що забезпечують якість професійної підготовки у магістратурі є удосконалення організації самостійної роботи магістрантів; пошук оптимальних форм організації науково-дослідної роботи; підвищення рівня теоретичної підготовки магістрантів. Означені напрями реалізуються за допомогою гносеологічного компоненту цього процесу.

Гносеологічний компонент забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури, який формується у закладах вищої освіти, характеризується комплексом соціально-гуманітарних, фундаментальних і професійних знань та сформованих академічних здібностей, які в сукупності забезпечують високий рівень пізнавальної (когнітивної) активності, високу розумову працездатність, здатність до сприйняття інформації, її аналізу та узагальнення, до логічних суджень, постановки мети та вибору шляхів її досягнення.

Ключові слова: *забезпечення якості професійної підготовки; гносеологічний компонент; продуктивність педагогічної діяльності.*

Постановка проблеми. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року визначає питання

забезпечення системного підвищення якості освіти як такі, що потребують першочергового вирішення, адже сьогоденне підвищення якісного рівня освіти є запорукою економічного зростання держави та розв'язання соціальних проблем суспільства у найближчому майбутньому.

Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців неможлива без компетентнісного підходу до аналізу якості вищої освіти, реалізація комплексу інструментів систем внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти відповідно до стандартів і рекомендацій Європейського простору вищої освіти як основи для інтеграції національної системи забезпечення якості вищої освіти в європейську систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

До основних компонентів, що забезпечують формування конкурентоспроможного фахівця на сучасному ринку праці відносять – гносеологічний. Даний компонент розглядає питання природи пізнання і його можливостей, принципів, форм і типів отримання знання, відношення знання до реальності, загальні передумови пізнання, виявляються умови його достовірності та істинності. Процес пізнання може бути результативним за умови реалізації в ньому вимог об'єктивності, пізнаваності, відображення, творчої активності.

Гностичні здібності та уміння майбутнього викладача (вчителя) передбачають швидке і творче оволодіння методами навчання, пошук і творення інноваційних способів навчання, збору та ди-

ференціації інформації про процеси пізнання тощо.

Аналіз літературних джерел засвідчує, що дослідженням гносеологічного компоненту забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів займалось чимало науковців. Дана проблематика знайшла своє відображення у працях вітчизняних (Ю.Д. Бойчук [1], С.В. Гаркуша [2], С. А. Карасевич [4], А. І. Кузьмінський [5], В. П. Кутішенко [6] та ін.) учених. Зарубіжні науковці В. І. Каравкін [3], S. Marinković [7] та інші приділяють особливу увагу пізнавальним процесам з метою забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Мета статті – проаналізувати сутність та зміст гносеологічного компоненту забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «гносеологія», В.І. Каравкін трактує, як «знання, наука, навчання» (від німецької «Gnoseologie» та грецької мов «Gnōsis» + «logos»); як розділ філософії, який вивчає джерела, форми та методи наукового пізнання, умови його істинності, здатності людини пізнати дійсність; теорія пізнання [3, с. 109].

Сучасна наукова філософія визначає пізнання як процес відображення і відтворення у свідомості людей дійсності, одержання, опрацювання, збереження і використання ними інформації про світ і про себе; набуття нового знання.

Аналіз педагогічної літератури, дозволяє констатувати, що поряд з терміном «гностичні здібності», синонімічно застосовуються терміни «пізнавальні (когнітивні) здібності» та «аналітичні (академічні) здібності».

У сучасній науці процеси пізнання та методи розвитку пізнавальних здібностей досліджує когнітивна (від лат. *cognitio* – пізнання) психологія.

Характеризуючи пізнавальні здібності, науковці відзначають, що вони залежать від рівня розвитку мислення (здатності набувати, переробляти, використовувати інформацію та знання, вміння аналізувати власну поведінку й навчально-виховний процес в цілому).

Академічні здібності, на думку В.П. Кутішенко, «здібності до відповідної га-

лузі знань (математики, фізики, біології, літератури і т.д.) Здібний учитель (викладач) знає предмет не тільки в межах учбового курсу, а значно ширше і глибше, постійно слідкує за відкриттями науки, абсолютно вільно володіє матеріалом, проявляє до нього великий інтерес, прагне до дослідницької роботи» [6, с. 83]

Аналіз спеціальної літератури дозволяє констатувати, що академічні здібності це система індивідуально-психологічних властивостей, що включають ті компоненти когнітивних, комунікативних, організаторських, управлінських, морально-вольових здібностей, які дозволяють ефективно реалізовувати діяльність щодо засвоєння відповідних знань, вмінь, навичок і компетенцій для придбання певної професійної спеціальності.

Пізнавальні уміння у професійній діяльності викладача, на думку S. Marinković, D. Vjekić, L. Zlatić, реалізуються через здатність викладача організувати процес навчання із порозумінням зі студентами, узгоджувати цілі навчання з пізнавальними здібностями студентів [7].

Гностичний компонент професійної діяльності викладача, як відзначає А. І. Кузьмінський, «реалізується у наступних уміннях:

- уміння користуватися навчальною та довідковою літературою, використання допоміжних джерел;
- вивчення та аналіз наукової літератури, різних підходів до проблеми, що вивчається;
- виділення головного, суттєвого в навчальному матеріалі;
- виділення суттєвих зв'язків між раніше вивченими та новими знаннями;
- аналіз міжпредметних зв'язків навчального матеріалу;
- визначення позитивних і негативних якостей різних форм організації навчальної діяльності щодо конкретного змісту навчального матеріалу;
- формування мети навчального заняття як результату навчальної діяльності студентів та як процесуальної характеристики діяльності викладача;
- аналіз організації робочого місця, умов проведення навчального процесу;
- аналіз власного й передового досвіду висвітлення конкретної проблеми;

– вивчення якості виконаної роботи і аналізу власних причин успіхів і невдач у навчальному процесі» [5, с. 277].

Ми погоджуємося з думкою науковців, що педагогічна діяльність має п'ять рівнів продуктивності: репродуктивний, коли педагог вміє переказати іншим те, що знає сам; адаптивний, при якому педагог вміє пристосувати своє повідомлення до особливостей аудиторії; локально-моделюючий знання студентів, коли педагог володіє стратегіями навчання знанням, вмінням і навичкам за окремими розділами курсу, що дозволяє формувати педагогічну мету, ставити завдання, розробляти алгоритм їх вирішення і використовувати педагогічні засоби включення студентів у науково-дослідну діяльність; системно-моделюючий знання студентів, при якому педагог володіє стратегіями формування шуканої системи знань, умінь і навичок студентів з дисципліни в цілому; системно-моделююча діяльність і поведінка студентів, при якому педагог володіє стратегіями перетворення своєї дисципліни в засіб формування особистості студентів, його потреб в самовихованні, самоосвіті і саморозвитку. Переважна більшість викладачів вищої школи знаходиться на перших двох рівнях продуктивності педагогічної діяльності. Вважаємо, що такий стан є наслідком низького рівня гносеологічного компонента забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців вищої школи.

Гносеологічний компонент, як вважає Ю.Д. Бойчук, «наявність системи знань, необхідних для здійснення професійної діяльності, обсяг професійних знань і уявлень, професійне мислення, розуміння системного характеру професійних проблем, знання вимог, що висуваються до професії тощо» [1, с. 8].

Ми переконані, що забезпечення якості професійної підготовки передбачає сукупність процедур та діяльності, що мають на меті гарантування та покращення якості надання освітніх послуг за певною професією, що відповідають вимогам зацікавлених сторін.

Гностичні вміння майбутніх учителів (викладачів) фізичної культури на думку С. В. Гаркуші, «пов'язані з пізнанням учителем як окремих учнів, так і колективу класу в цілому, з аналізом педагогічних ситуацій та результатів своєї діяль-

ності. Вони тісно пов'язані з процесами сприймання (перцепцією) і базуються на перцептивних вміннях, тобто на вміннях учителя спостерігати, помічати помилки при виконанні учнями вправ. Це також вміння користуватись навчально-методичною та науковою літературою, вміння проводити елементарні дослідження і аналізувати їх результати для того, щоб внести корективи в методику фізичного розвитку учнів» [2, с. 55]. Дані вміння С. А. Карасевич доповнює «використання в професійній діяльності науково-теоретичних і методичних рекомендацій; навчання спеціальним вмінням проведення фізкультурно-спортивної діяльності; вміння стимулювати розвиток пізнавальних інтересів і духовних потреб учнів; вміння аналізувати і переробляти навчальні програми, документи і науково методичну літературу з даної проблеми; вміння використовувати науково-теоретичні та методичні рекомендації з питань, що виникають при проведенні уроків на основі фізкультурно-спортивної діяльності» [4, с. 34].

На підставі аналізу педагогічної літератури переконані, що основними напрямками, що забезпечують якість професійної підготовки у магістратурі майбутніх фахівців є: удосконалення організації самостійної роботи магістрантів; пошук оптимальних форм організації науково-дослідної роботи в магістратурі та її інформаційного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення; підвищення рівня теоретичної підготовки магістрантів.

Проблема теоретичного компонента навчання не обмежується визначенням лише її змістового наповнення, а й залежить від рівня засвоєння матеріалу. Аналіз спеціальної літератури дозволив встановити низку недоліків теоретичної підготовки фахівців до педагогічної діяльності: описове засвоєння спеціальних понять, розрізненість окремих теорій, низький рівень сформованості вмінь обґрунтовувати теоретичні положення, відсутність розуміння причинно-наслідкових зав'язків між педагогічними явищами тощо.

Орієнтація на засвоєння «готового» знання, переважання нормативності, шаблонності в підготовці до професійної педагогічної діяльності призводить до

стійкого споживчого ставлення до навчання.

Система знань та умінь, які складають зміст гносеологічного компонента забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту повинна мати системний, практикоорієнтований, контекстний та міждисциплінарний характер і забезпечувати вектор освітньої траєкторії від рівня «знаю про...», «знаю як діяти...» до рівня «вмію застосовувати знання в різних ситуаціях», «здатен змінити ситуацію» та «знаю, до чого це призведе».

Висновок. Гносеологічний компонент забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури, який формується у закладах вищої освіти, характеризується комплексом соціально-гуманітарних, фундаментальних і професійних знань та сформованих академічних здібностей, зокрема дослідницьких, які в сукупності забезпечують високий рівень пізнавальної (когнітивної) активності, високу розумову працездатність, здатність до сприйняття інформації, її аналізу та узагальнення, до логічних суджень, постановки мети та вибору шляхів її досягнення.

Перспектива подальших наукових досліджень полягає у встановленні показників гносеологічного компонента забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Список бібліографічних посилань

1. Бойчук Ю. Д. Наукова-дослідна діяльність студентів технічного ВНЗ як педагогічна умова формування професійної компетентності. *Вестник Харьковського національного автомобільно-дорожного університета*. 2013. №60. С.7–11.
2. Гаркуша С. В. Компоненти професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. № 108.2. С. 53–58.

3. Каравкин В. И. Гносеология культуры (Постановка проблемы). *Искусство и культура*. Витебский государственный университет имени М. П. Машерова. 2011. №1(1). С.107–117.
4. Карасевич С. А. Формування майбутнього вчителя фізичної культури вмій і навичок фізкультурно-спортивної діяльності. *Ключові аспекти розвитку сучасної науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 27 лют. 2017 р.). Т.2. Одеса: «Друкарік», 2017. С. 31–36.
5. Кузьмінський А. І. Деякі аспекти впровадження і використання передового педагогічного досвіду в університеті. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. №4 (59). С. 275–280.
6. Кутіщенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-е вид. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 128 с.
7. Snežana Marinković, Dragana Bjekić and Lidija Zlatić Teachers': Competence as the Indicator of the Quality and Condition of Education. 2013. URL: <http://www.academia.edu/4440400> (Last accessed: 8.02.2019).

References

1. Boychuk, Yu. D. (2013). Scientific-research activity of students of technical higher educational institutions as a pedagogical condition for the formation of professional competence. *Bulletin of the Kharkiv National Automobile and Highway University (Vestnik Kharkovskogo natsionalnogo avtomobilno-dorozhnogo universiteta)*. 60, 7–11 (in Ukr.).
2. Harkusha, S. V. (2013). Components of professional skills of future teachers of physical culture. *Bulletin of Chernigivsky National Pedagogical University. Pedagogical sciences (Visnyk Chernigivskogo natsionalnogo pedagogichnogo universytetu. Pedagogichni nauky)*, 108.2, 53–58. (in Ukr.).
3. Karavkin, V. I. (2011). Gnoseology of Culture (Problem Statement). *Art and culture. Vitebsk State University named after M.P. Masherov*, 1(1), 107–117. (in Belarus).
4. Karasievich, S. A. (2017). Formation of a future teacher's of physical culture skills in physical and sports activity. *Key aspects of the development of modern science: materials of the international scientific and practical conference (Uzhhorod, February 27, 2017)*. V.2. Odessa: "Drukarik", 31–36 (in Ukr.).
5. Kuzminskyi, A. I. (2017). Some aspects of introduction and use of advanced pedagogical experience at the university. *Scientific bulletin of Nikolayev National University named after V.O.Sukhomlynsky. Pedagogical sciences*. 4 (59), 275–280. (in Ukr.)
6. Kutishenko, V. P. (2010). Age and pedagogical psychology (lectures). 2nd edition. Kyiv: Center of educational literature (in Ukr.).
7. Snežana Marinković, Dragana Bjekić and Lidija Zlatić. (2013). Teachers': Competence as the Indicator of the Quality and Condition of Education. Retrieved 8/02/2019, from <http://www.academia.edu/4440400>.

DUTCHAK Yuriy,

Ph.D in Physical Education and Sports, associate Professor of Theory and Methodology of Physical Education and Sports Department, Khmelnytsky National University

KVASNYTSIA Oleg

Candidate of Science in Physical Education and Sports, associate Professor of Theory and Methodology of Physical Education and Sports Department, Khmelnytsky National University

EPISTEMIC COMPONENT OF QUALITY ASSURANCE OF PROFESSIONAL TRAINING OF MASTERS IN SECONDARY EDUCATION PHYSICAL CULTURE

Abstract. Introduction. Assurance of quality of professional training of future specialists is extremely topical under modern conditions in Ukraine. Epistemic compo-

nent, which with no doubt is system-forming for other components of quality assurance of professional training of future masters in secondary education physical culture,

research issues of cognition nature and its possibilities, principles, forms, and types of knowledge acquisition, relation of knowledge to reality, general premises for cognition; conditions of its adequacy and validity have been revealed.

Purpose. The aim of the article is to analyze the essence and content of professional training of future masters in secondary education physical culture.

To reach the aim, the following methods of research have been used: analysis, generalization, systematization of philosophical and pedagogical references.

Results. Analysis of pedagogical references allows to state that such terms as "cognitive skills" and "analytical (academic) abilities" are synonymously used with "gnostic skills".

Epistemic component is characterized by the available system of knowledge needed for implementation of professional activity, volume of professional knowledge and ideas, professional thinking, realization of systematic character of professional issues, knowledge of requirements to the profession.

Primary areas that assure quality of professional training at graduate level are improvement of organization of masters' self-preparatory work, search of optimal forms

of organization of research activity, improvement of the level of masters' theoretical training. The outlined areas are realized with the help of epistemic component of this process.

Low level of pedagogical efficiency of teachers from higher educational establishments is stipulated by low level of epistemic component of quality assurance of professional training of future specialists in higher education.

Conclusion. Epistemic component of quality assurance of professional training of masters in secondary education physical training, which is formed in higher educational establishments, is characterized with a complex of social and humanities, fundamental, and professional knowledge, as well as formed academic skills that all together provide high level of cognitive activity, improved intellectual capacity for work, ability to perceive information, analyze and generalize it, ability to make logical deductions, ability to set aim and select methods of its fulfillment.

Keywords: professional training quality assurance, epistemic component; efficiency of pedagogical activity.

Одержано редакцією 29.01.2019
Прийнято до публікації 02.02.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-155-160

ORCID 0000-0003-3449-5884

БОНДАР Наталія Олександрівна,

доцент кафедри загальнотехнічних дисциплін та креслення,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
e-mail: bontik2007@ukr.net

ORCID 0000-0003-2374-8110

ДРОЗДЕНКО Наталія Миколаївна,

старший викладач кафедри загальнотехнічних дисциплін та креслення,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
e-mail: natalyadrozdenko151215@gmail.com

УДК 378:373.5.091.12.011.3-051:62/64

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті здійснено аналіз поняття компетентності, представлена структура професійної компетентності майбутнього вчителя технологій. Розглянуто значення та особливості процесу формування професійних компетенцій (ключових та спеціальних) в сучасних умовах реформування освітньої галузі та з урахуванням європейського досвіду підготовки фахівців. Наведено основні педагогічні технології, що сприяють розвитку професійної компетентності майбутніх вчителів технологій.

Ключові слова: професійна компетентність; структура професійної компетентності; компетенції; вчитель технологій; компетентний підхід.

Постановка проблеми. Формування професійної компетентності вчителя виступає сьогодні як невід'ємна складова реформи системи освіти в Україні. Інтеграція в європейський освітній простір розкриває великі можливості обміну досвідом, підвищення кваліфікації, впровадження педагогічних інновацій – все залежить від готовності вчителя залучатися до цих процесів. Концептуальні засади

Нової української школи передбачають, що педагоги мають право на «академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі» [1]. Але разом з можливостями, або навіть більшою мірою, виступають запити до сучасних педагогічних працівників, обумовлені як формуванням нових освітніх цілей на державному та міждержавному рівнях, мобільними соціально-економічними умовами існування, так і високим рівнем вимог до професійної конкурентоспроможності. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

В процесі реформування системи освіти актуалізується проблема оновлення, перегляду підходів, змісту, технологій